

Stavby v návěsním prostoru (Nepomuk)

Buildings in the village square (Nepomuk)

Ing. arch. Jan Kašpar

ABSTRACT:

We find many places of the Czech Republic which perserve their specific character and values despite the negative development of rural area in recent decades. This article aims to evaluate buildings in the main public space of village Nepomuk in Příbram region.

This work was supported by the Grant Agency of the Czech Technical University in Prague, grant No. SGS12/018/OHK1/1T/11.

ABSTRAKT:

V ČR nacházíme řadu míst, které si navzdory negativnímu stavebnímu vývoji venkova v posledních desetiletích zachovaly svůj specifický charakter a hodnoty. Předmětem příspěvku je zhodnocení staveb v hlavním veřejném prostoru obce Nepomuk v okrese Příbram.

Tato práce byla podpořena grantem Studentské grantové soutěže č. SGS12/018/OHK1/1T/11.

1 Úvod

Vývoj na českém venkově probíhal až do poloviny 20. století zcela kontinuálně, poznamenán regionálními i nadregionálními vlivy (politický, kulturní či stavební vývoj, materiálová základna apod.), které mu vdechly konkrétní specifika [1, 2]. Výrazných proměn dosáhl venkov v posledních desetiletích. V procesu „poměšťování“ došlo k jeho zásadní postupné přeměně, jejíž dopady na architektonické a urbanistické hodnoty sídel jsou patrné.

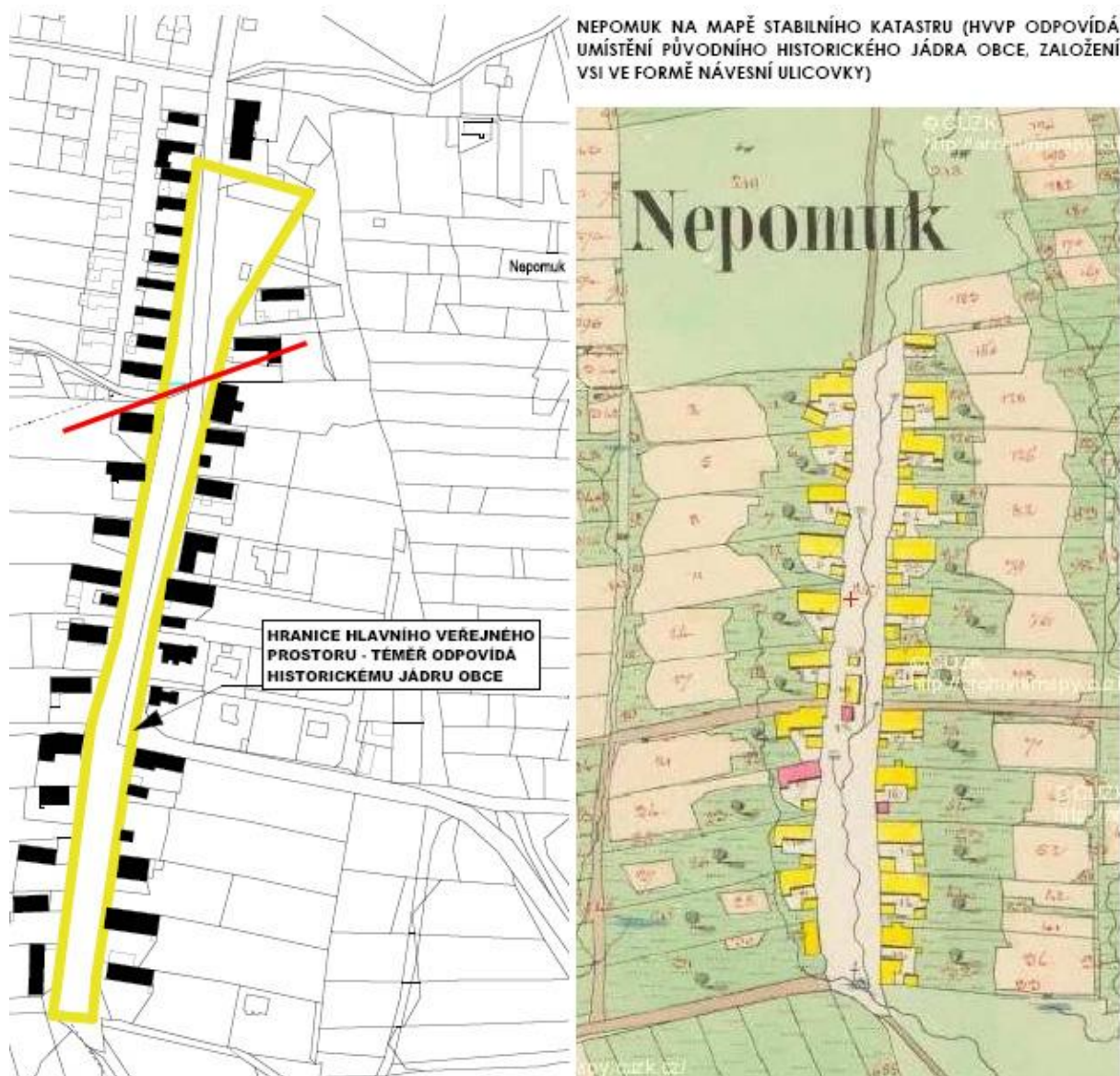
V důsledku nedostatečné regulace výstavby, současně pod vlivem stavebních tendencí (industrializace, typizace) a společenského smýšlení v 2. pol. 20. století, došlo k zásadním, a do jisté míry nevratným, změnám staveb v těchto prostorech. S citlivým stavebním přístupem v této oblasti se dodnes setkáváme zřídka, přestože problematika rozvoje venkova je v tomto ohledu často diskutovaným tématem [3, 4, 5]. Navzdory negativnímu stavebnímu vývoji stále existují místa, která si zachovala svůj specifický charakter a hodnoty.

2 Obec Nepomuk

Nepomuk se nachází v malebném prostoru na jižním úpatí Brdské vrchoviny severně od města Rožmitál pod Třemšínem. Podélnou osou, kterou zde představuje hlavní ulicový prostor, je orientován ve směru sever – jih. Byl založen v 18. století jako pravidelná ulicová ves, pro barokní období typická, s dostatečně dimenzovaným veřejným prostorem (tzv. návěsní ulicovka). Jednotlivé stavby byly řazeny pravidelně

po obou stranách komunikace. V ose vsi protékal bezejmenný potok, který se zachoval do současnosti a tvoří zde výraznou dominantu. Základní informace o obci, včetně stručného historického vývoje od založení vsi, uvádí Jan Pešta [6].

Historický stav sídla je patrný na mapě stabilního katastru z roku 1830. V té době zde bylo okolo 24 domů, na mapě je viditelná pravidelná plužina patřící k jednotlivým usedlostem. Plochy původních sadů jsou v krajině stále zachované. V porovnání se současným stavem zjistíme, že historická struktura (odpovídá poč. 19. století) je v zásadě původní a nenarušená, stejně tak i tvar veřejného prostoru (obr. 1).

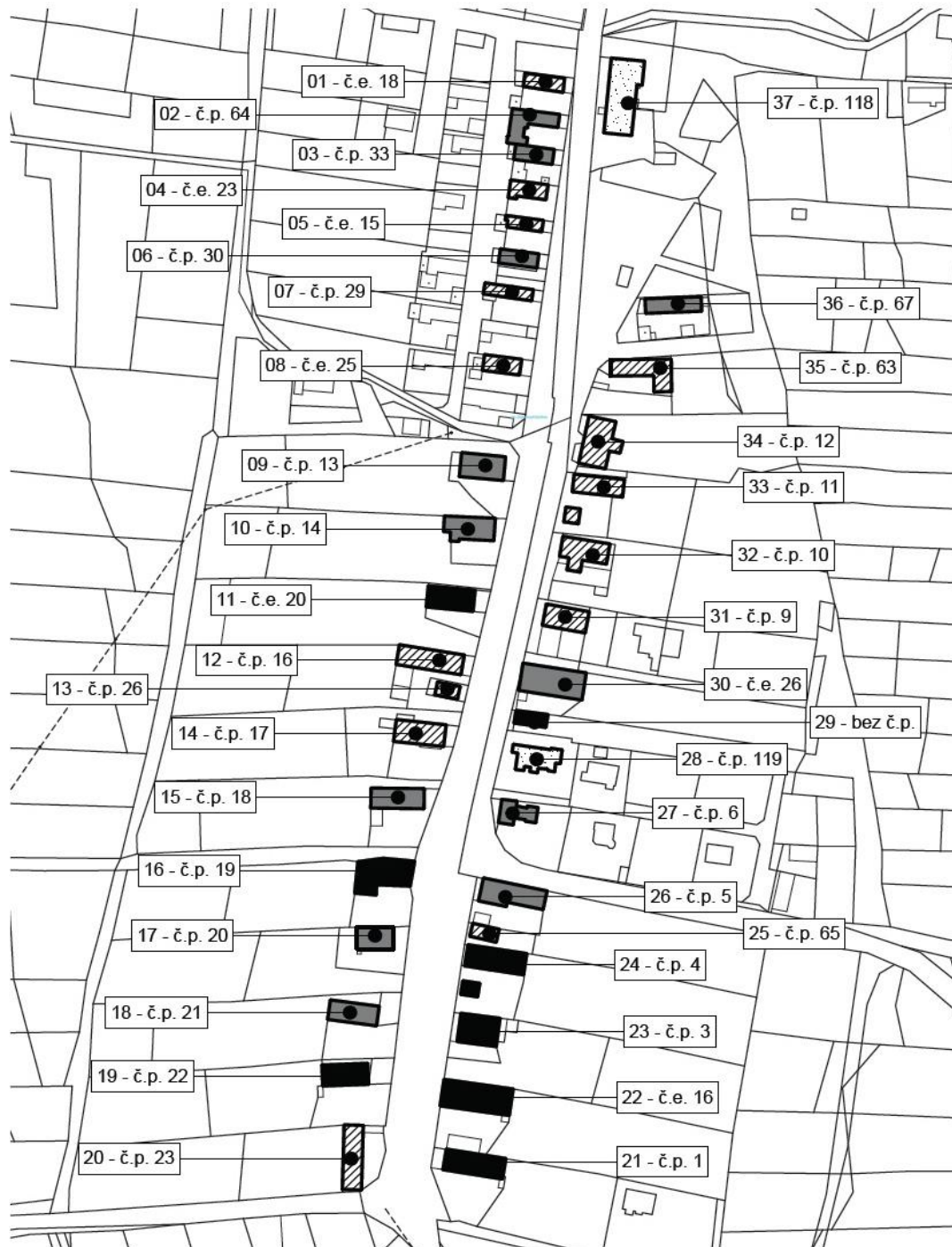

obr. 1 – Nepomuk v mapě katastrální a stabilního katastru

Původní stavby byly řešeny jako roubené s rysy tzv. šumavského domu [7, 8]. Tento typ se vyznačoval širokým štítem, často opláštěným šindelí. V průčelí se nacházelo tři a více okenních os. Dalším znakem byla např. polovalbová střecha. Některé znaky se dochovaly do současnosti a jsou na objektech patrné.

3 Analýza staveb v hlavním veřejném prostoru obce

Řešený prostor má vysokou urbanistickou, architektonickou a tedy i obytnou hodnotu, což vychází z provedených rozborů a místních průzkumů (obr. 2)

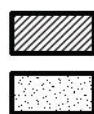

LEGENDA:

"A" - STAVBY PŮVODNÍ HODNOTNÉ

"B" - STAVBY PŮVODNÍ NARUŠENÉ

"C" - NOVOSTAVBY A PŘESTAVBY VHODNÉ

"D" - NOVOSTAVBY A PŘESTAVBY RUŠIVÉ

obr. 2 – Zhodnocení staveb ve veřejném prostoru obce

Kategorické dělení staveb v řešeném prostoru je založeno na hodnotě či významu urbanistického a architektonického řešení jednotlivých objektů ve vztahu k veřejnému prostoru. Zvolené hodnocení vychází ze související literatury [9, 10, 11]:

A – stavby původní hodnotné

Jedná se o stavby, které si zachovaly původní architektonický výraz (např. stavby místní lidové architektury z poč. 19. století, případně mladší pozdně klasicistní).

B – stavby původní narušené

Stavby, jejichž architektonická koncepce byla narušena nevhodnými stavebními úpravami, které částečně narušily původní architektonickou koncepci.

C – novostavby a přestavby vhodné

Novostavby a zásadní přestavby původní architektury, které svou formou a měřítkem prostor a okolní stavby vhodně doplňují.

D – novostavby a přestavby rušivé

Stavby narušující svým urbanistickým a architektonickým řešením koncepci daného prostoru.

Na návsi převažují objekty z kategorie A a B. Tyto stavby striktně určují měřítko a celkově charakter prostoru. Nachází se z většiny v jižní části sídla, kde se víska rozvírá do krajiny. Již základní koncepce prostoru, založená na oboustranné rozvolněné struktuře staveb podél koryta potoka, je základní hodnotou obce, která se dodnes udržela (obr. 1, 4). Jejich ochrana do budoucna je zásadní.

obr. 3, 4 – Fotografie návěsího prostoru obce

Při stavebním vstupu do prostoru návsi je nutno vycházet především z dochovaných místních architektonických znaků, které jsou na okolních stavbách jasně čitelné. Respekt k prostředí by měl být vždy na prvním místě. Přístupů k rekonstrukcím venkovské architektury je ale mnoho - od vytváření „skanzenů“ až po totální přestavby.

Objekty ze skupiny B a C byly architektonickými a stavebními vstupy zasaženy částečně. Lze na nich dobře simulovat jeden z možných přístupů k odstranění nevhodných úprav posledních dekad (obr. 5, 6). Charakter těchto staveb byl narušen především disproporčními úpravami okenních otvorů ve štítových stěnách a odstraněním některých původních architektonických detailů. Celková hmota staveb však byla zachována neporušená. Stavby zaříděné do skupiny D by si zasloužily

větší zamyšlení. Navzdory svému zápornému působení v prostoru jde o objekty, které plní veškeré základní požadavky jejich obyvatelů na užívání. Jejich právo na existenci je tedy opodstatněné.

obr. 5, 6 - Úpravy domu č.p. 21

Navržená úprava proporcí oken a obložení štítu může být možnou variantou návratu k původní architektuře. Inspirací nabízí Nepomuk víc než dost.

LITERATURA:

- [1] MÁČEL, O.: *Základní problematika urbanistické struktury vesnice v Čechách a na Moravě : Díl I.*, Výzkumný ústav výstavby a architektury Brno, 1954, 170 - 180.
- [2] ŠKABRADA, J.: *Lidové stavby : Architektura českého venkova*, Argo, 1999, 153 – 191, ISBN 80-7203-082-5.
- [3] JABLONSKÁ, L.: *Udržitelná minulost? Aneb sídelní ráz versus regulace*, In: Venkov, jeho proměny a územní plánování, Příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj, 5/2005, 50 - 56.
- [4] BEDRNA, J.: *Obecné úvahy o vývoji českého venkova*, In: Venkov, jeho proměny a územní plánování, Příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj, 5/2005, 50 - 56.
- [5] SÝKORA, J., PEŠKOVÁ, Z.: *Ochrana historických jader vesnic v urbanistické tvorbě*, In: Sborník konference Enviro, 2007, 317 - 318.
- [6] PEŠTA, J.: *Encyklopedie českých vesnic : Střední Čechy a Praha*, Libri, 2003, 155 - 156, ISBN 80-7277-148-5.
- [7] PEŠTA, J.: *Encyklopedie českých vesnic : Jižní Čechy*, Libri, 2004, s. 25, ISBN 80-7277-149-3.
- [8] VAŘEKA, J., FROLEC, V.: *Lidová architektura : Encyklopedie*, Grada Publishing, a.s., 2007, 298 - 299, ISBN 978-80247-1204-8.
- [9] KUČOVÁ, V., BUREŠ, P.: *Principy péče o lidové stavby*, Příloha časopisu Zprávy památkové péče, 1999, ročník 59, 80-86234-07-X (1210-5538).
- [10] KUČA, K., KUČOVÁ, V., KIBIC, K.: *Novostavby v památkově chráněných sídlech*, Národní památkový ústav, 2004.
- [11] KUČA, K., KUČOVÁ, V.: *Principy památkového urbanismu*, Národní památkový ústav, 2000, ISBN 80-86234-15-0.